

Keskustelua yli kieli- ja kulttuurirajojen

ILONA KOSKELA

Kielikoulutusta monimuoto-opiskeluna

Kansainvälistyminen edellyttää yhä useammalta suomalaiselta sekä kielitaitoa että kulttuuriosaamista. Kansanvalistusseuran kielikoulutusta kehitettäessä on lähtökohtana ollut useimpien aikuisten elämäntilanteeseen soveltuva, joustava opiskelumalli. Opiskelija voi siinä edetä systemaattisesti tavoitteesta toiseen odotettavissa olevien kielenkäyttötilanteiden vaatimusten mukaan.

Kaikkihan eivät tarvitse opiskeltavassa kielessä samantasoista kielitaitoa eikä samakaan henkilö tarvitse kaikissa opiskelemissaan kielissä yhtä hyvää taitoa. Monimuoto-opiskeluohjelma kehitettiin ensiksi englantiin, koska kansainvälisessä kanssakäymisessä sitä tarvitaan eniten.

Englantia työelämän tarpeisiin

Englannin monimuoto-opiskeluohjelman kehittäminen aloitettiin laatimalla oppimisaineisto kansainvälisen 9-portaisen asteikon taitotasolle 5 ja 6. Opiskeluohjelma koostuu kahdesta moduulista. Kumpaankin moduuliin laadittiin sekä suullista että kirjallista kielitaitoa kehittävä aineisto. Suullista kielenkäyttöä ja kulttuuri-osaamista kehitetään oppimalla eri kielenkäyttötarkoitusten eli kielen funktioiden ilmaisemiseen tarvittavaa sanastoa.

Aineistossa kiinnitetään myös opiskelijan huomio kielen muodollisuusasteen valintaan. Tavoitteena on työelämässä tarvittava yleinen kielitaito. Opiskelijat voivat itseopiskeluna kartuttaa oman ammatinsa vaatimaa sanastoa monimuoto-opiskelun etäjäksolla.

Opiskelijat ovat arvioineet lähtötasonsa kielitaidon itsearviointilomakkeen avulla. Itsearviointinsa varmistamiseksi he ovat kirjoittaneet

englanniksi lyhyen kuvauksen itsestään ja työstään. Yksilöhaastatteluja on käytetty ennen aloitusjakson alkua jaettaessa opiskelijat kahteen samanaikaisesti toimivaan ryhmään. Syntyperäinen ja suomalainen opettaja ovat ohjanneet kumpaakin ryhmää vuorotellen.

Opiskeluohjelman kokeilut

Syksyn 1992 aikana on opiskeluohjelman ja aineiston kehittämiseksi käynnistetty viisi kokeiluryhmää: kolme Tampereella ja kaksi Helsingissä. Helsingin kokeilussa on ollut mukana kaksi ministeriöiden virkamiehistä koostuvaa ryhmää,

Tampereella kaksi kaikille avointa ryhmää yhteistyössä Tampereen työväenopiston ja Ahjolan kansalaisopiston kanssa sekä yksi ryhmä Valmet Automationin tilaamana koulutuksena. Syksyn aikana on opiskeltu moduulia 1 (taitotaso 5).

Oppimiskokeilut on toteutettu seuraavasti:

- Aloitusjakso on toteutettu 20 oppitunnin lähiopetuksena. Ryhmien opetus on jaettu syntyperäisen ja suomalaisen opettajan kesken. Lähiopiskeluryhmän koko on ollut 10–14 henkeä. Suomalainen opettaja on keskittynyt oppimaan ohjaamiseen ja itseohjautuvuuden kehittämiseen, syntyperäinen opettaja puolestaan kulttuurierojen, kielen funktioiden ja muodollisuusasteen käytön opettamiseen.

- Ohjattu etä- ja itseopiskelu vaatii noin 80 tuntia oppimistyöskentelyä. Kolmessa kokeiluryhmässä suomalainen lähiopettaja on toiminut myös etäopettajana, kahdessa syntyperäinen. Opettajatutor ja päättutor ovat etäjakson aikana tukeneet oppijoita kirjein ja puhelimitse. Opiskelun etenemisestä on keskusteltu ryhmittäin puhelinneuvottelussa. Päättutor on samalla saanut opiskelijoilta palautetta oppimisohjelman kehittämiseksi.

- Etäaineiston suullinen aktiivointijakso (20 t) päättää ensimmäisen moduulin. Kolmessa kokeilussa syntyperäinen ja suomalainen opettaja ovat jakaneet tuntimäärän tasan, kahdessa syntyperäinen opettaja on vastannut lähes koko aktiivointijaksosta.

Etäjakson tehtävät ovat itsekorjattavia puheenymmärtämis- tai kirjallisia tehtäviä ja etäopettajalle kommentoitavaksi lähetettäviä sekä suullisia että kirjallisia tehtäviä. Etäjakson ajaksi opiskelijoille on laadittu tehtävien palauttamisen suosituspäivämäärät. Kaikki eivät ole työkiireiden takia pysyneet suositusaikataulussa. Ryhmähenki on kuitenkin muodostunut aloitusjaksolla niin hyväksi, että yhtä ryhmää lukuunottamatta opiskelijat ovat halunneet osallistua oman aloitusjaksonsa ryhmän mukana ensimmäisen moduulin päättävään aktiivointijaksoon, vaikka etätehtävien tekeminen oli jakson alkaessa vielä kesken. Kukaan ei ole keskeyttänyt opintojaan.

Valmet Automationin 12 opiskelijaa ratkaisivat erilaisen etenemisvauhdin siten, että koko ryhmä jatkaa moduuliin 2 vasta sitten, kun kaikki ovat suorittaneet ensimmäisen moduulin etätehtävät.

Ensimmäinen kokeiluryhmä aloitti syksyllä Tampereen työväenopistossa. Kaikki opiskelijat ovat suorittaneet ensimmäisen moduulin ja olleet palautteella perusteella tyytyväisiä oppimaansa. Puolet ryhmästä jatkaa toisen moduulin opiskelua, puolet piti taitotasoa 5 itselleen riittävänä. Ahjolan kansalaisopiston opiskelijoista noin puolet jäi pois oman ryhmänsä aktiivointijaksosta, koska heillä silloin oli ensimmäisen moduulin etätehtävät vasta noin puolessa välissä. He jatkavat etätehtävien tekemistä omaan tahtiinsa ja osallistuvat toukokuussa uuden, helmikuussa alkaneen ryhmän aktiivointijaksoon. Ministeriöiden kaksi ryhmää on pysynyt aikataulussa melko hyvin. Kaikki jatkoivat ensimmäisen moduulin aktiivointijaksosta suoraan toiseen moduuliin.

Toinen moduuli (taitotaso 6) koostuu 80 tunnin ohjatusta etäopiskelusta sekä 40 tunnin intensiivikurssista etäjakson päätteeksi. Syksyn kokemusten perusteella etäjakson puoliväliin on sijoitettu päivän kontaktiopetus (8 t), jonka aikana käsitellään etäjaksolla esiinnousseita kysymyksiä ja harjoitellaan opiskeluaineiston puheosuuksia.

Tampereen työväenopiston toista moduulia opiskelevat ovat toivoneet opiskelun päätteeksi suunnitellun 40 tunnin intensiivikurssin to-

teuttamista jaksoittain kolmena, kerran kuussa kokoontuvana viikonloppukurssina. Tähän on ollut kaksi syytä. Opiskelijoiden ei tarvitse ottaa vapaata työstään viikonloppuopiskelua varten ja lisäksi heidän mielestään lähiopetuksen jakautuminen etäjakson sisään jättevöittää itseopiskelua pitkän etäjakson aikana. Tampereen työväenopiston toiseen moduuliin osallistuvat myös ne Ahjolan kansalaisopiston opiskelijat, jotka ovat suorittaneet ensimmäisen moduulin loppuun.

Uusia, kaikille avoimia moduulin 1 ohjelmia on keväällä 1993 yksi Tampereella ja yksi Espoossa. Helsingissä on alkanut kaksi uutta ministeriöiden ryhmää, joissa etäjakson alkupuolelle on sijoitettu lähiopetuspäivä syksyllä kokeiluun osallistuneiden opiskelijoiden ehdotuksesta. Opiskelijoiden mielestä lähiopetus etäjakson alussa auttaa pysymään aikataulussa.

Aineiston kehittäminen on toteutettu kokeiluryhmien opiskelijoilta ja opettajilta saadun palautteen pohjalta.

Etäjakson arvioitiin vaativan noin 80 tuntia oppimistyöskentelyä. Kokeilut osoittavat arvon oikeaksi. Moduuliin kuuluu 40 tuntia lähiopetusta. Yhden moduulin vaatima oppimistyöskentely on yhteensä noin 120 tuntia, minkä edistymisen tasolta seuraavalle on arvioitu keskimäärin vaativankin.

Opiskelijapalautetta on kerätty suullisesti puhelinkokouksissa sekä kirjallisesti etätehtävissä ja lähiopetusjaksojen päätteeksi. Opiskelijoiden oppimiskokemukset ovat olleet myönteisiä. He toteavat, että oppimistulokset ovat heidän omasta panostuksestaan riippuvaisia. Itsekuri suunnitellun aikataulun pitämiseksi on välttämätöntä etäjakson aikana. Mutta kun aikataulu pitää, on palkitsevaa huomata kielitaidon kehittyminen. Aikataulussa pysyminen on vaatinut 7-8 tunnin itseopiskelua viikossa.

Uudet monimuoto-opiskeluohjelmat

Kansanvalistusseura kehittää monimuoto-opiskeluohjelmat englantiin taitotasoja 3 ja 4 varten syksyksi -93. Kokeilut ovat osoittaneet, että lyhyitä lähiopetusjaksoja lukuunottamatta

aikaan ja paikkaan sitomaton opiskelutapa sopii monille aikuisille hyvin. On paljon kielitaidon kehittämisestä kiinnostuneita, jotka eivät voi työn tai perheen takia irrottautua säännölliseen, viikottaiseen lähiopetukseen.

Suunnitteilla on myös ranskan ja saksan monimuoto-opiskeluaineistot nopeasti edistyvistä alkeista taitotasolle 5 asti. Euroopassa tarvitaan yhä enemmän näiden kielten hyvää taitoa.

Perinteisessä kielenopetuksessa opettajat ja oppimateriaalin laatijat ovat valinneet ja ratkaisseet sen, mitä opiskelijan on tärkeää oppia. Monimuoto-opiskelussa oppija voi ja hänen tuleekin ottaa vastuu omasta oppimisestaan. Tämä edellyttää metakognitiivisten strategioiden kehittymistä.

Opettajan tärkeä tehtävä panostaa oppimaan ohjaamiseen, sillä monet - muuten elämässään itseohjautuvat - aikuiset asettautuvat koulukokemustensa johdosta helposti opettavan rooliin tullessaan luokkatilanteeseen. Opettajan asiantuntijuuteen kuuluu auttaa oppijaa määrittelemään kielenoppimistarpeensa ja tavoitteensa, tiedostamaan omat kielenoppimisstrategiansa ja arvioimaan oppimisensa edistyminen.

Kansanvalistusseuran kokeiluryhmissä toinen opettajista on aloitusjaksolla keskittynyt tehtävien avulla opettamaan oppimisen analysointia. Kun vastuu on aikuisoppijalla itsellään, hän ei helposti keskeytä opiskeluaan.

Englannin monimuoto-opiskeluohjelmia taitotasoilla 3-6 tarjotaan syksystä 1993 alkaen eri puolilla maata. Opettajina voivat toimia vain Kansanvalistusseuran hyväksymät kielenopettajat. Monimuoto-opiskeluna toteutetussa opettajakoulutuksessa on keskeisinä sisältöinä ollut oppimaan ohjaaminen, kulttuurien välinen viestintä ja oppimisen arviointi. Näitä asioita opettajat lähiopetuksessaan tulevat oppijoille opettamaan.

Monimuotokielikoulutusta koskevat tiedustelut: Ilona Koskela, Kansanvalistusseura, puh. 441 595.

KIELITAIDON TASOT

Taso 9: Hallitsee kielen täysin: kielenkäyttö on virheetöntä, sujuvaa ja tilanteeseen sopivaa ja esitys on jäsentynyttä. Poikkeuksellinen kielitaidon taso, johon ei aina yllä edes syntyperäinen koulutettu kielenpuhija.

Taso 8: Viestii tehokkaasti ja luontevasti vaativissakin suullisissa ja kirjallisissa kielenkäyttötilanteissa. Kielenkäyttö sujuvaa ja muistuttaa monissa kohdin syntyperäisen taitoa. Erisävyjen välittyminen tai idiomien käyttäminen voi joskus tuottaa vaikeuksia.

Taso 7: Viestii aktiivisesti ja luontevasti joissakin vaativissakin suullisissa ja kirjallisissa kielenkäyttötilanteissa. Kieli on monipuolista, sujuvaa ja lähes virheetöntä. Vieraskielisyyden vaikutelma on vähäinen. Ymmärtää vaivatta yleistä sekä oman erityisalansa kieltä.

Taso 6: Käyttää kieltä luontevasti työhön ja vapaa-aikaan liittyvissä suullisissa ja kirjallisissa kielenkäyttötilanteissa. Kielitaidon rajallisuus häiritsee vain harvoin viestinnän tehokkuutta. Virheitä esiintyy, mutta ne haittaavat harvoin viestin ymmärtämistä. Äidinkielen vaikutus on havaittavissa, mutta ei häiritsevä.

Taso 5: Selviytyy tutuista suullisista ja kirjallisista kielenkäyttötilanteista melko luontevasti sekä työssä että vapaa-aikana. Pyrkii tehokkaaseen viestintään. Virheet haittaavat joskus viestin ymmärtämistä, kieli ei aina ole kovin sujuvaa tai luontevaa ja äidinkielen tai muiden kielten vaikutus tuotoksessa on melko tuntuva. Ymmärtää tavallista kuultua ja

luettua kieltä joutuen vain harvoin turvautumaan toistopyyntöön tai sanakirjaan.

Taso 4: Selviytyy tutuista puhetilanteista kohtalaisen hyvin; kielitaidon puutteet saattavat tosin joskus haitata tehokasta viestintää niissä. Pystyy myös huolehtimaan työhön ja vapaa-aikaan liittyvästä rutiinikirjoittamisesta. Äidinkielen ja/tai muiden kielten vaikutus on tuntuva. Sujuvuus ja sanaston ja kielioopin hallinta jo suhteellisen hyvä, mutta ne ovat mahdollisesti eri tasoisia. Tavallisen tekstin, esimerkiksi lehtiartikkelin lukemisessa saattaa joissakin kohdin tarvita sanakirjaa.

Taso 3: Kielitaito riittää tavallisimmissa suullisissa ja kirjallisissa käytön tilanteissa selviytymiseen, mutta uudet tilanteet aiheuttavat vaikeuksia viestinnässä. Ymmärtää hidasta ja selkeää puhetta ja saa yleensä selvää helpon tekstin, esimerkiksi lyhyen lehtiartikkelin pääosasta.

Taso 2: Kielitaito riittää yksikertaisten suullisten ja kirjallisten rutiinitehtävien hoitamiseen. Sanakirjan avulla saa selvän yksinkertaisista viesteistä, ja ilmankin ymmärtää aiheen ja pääasiat. Kielitaidon rajallisuus aiheuttaa kuitenkin usein ymmärtämisongelmia ja väärinkäsityksiä ei-rutiininomaisissa tilanteissa.

Taso 1: Kielitaito riittää muutamista yksinkertaisimmista suullisista ja kirjallisista viestintätilanteista selviämiseen. Ymmärtää tuttua asiaa käsittelevästä lehtiartikkelista tai keskustelusta jotakin. Tuntee jonkin verran kielen perusrakenteita.